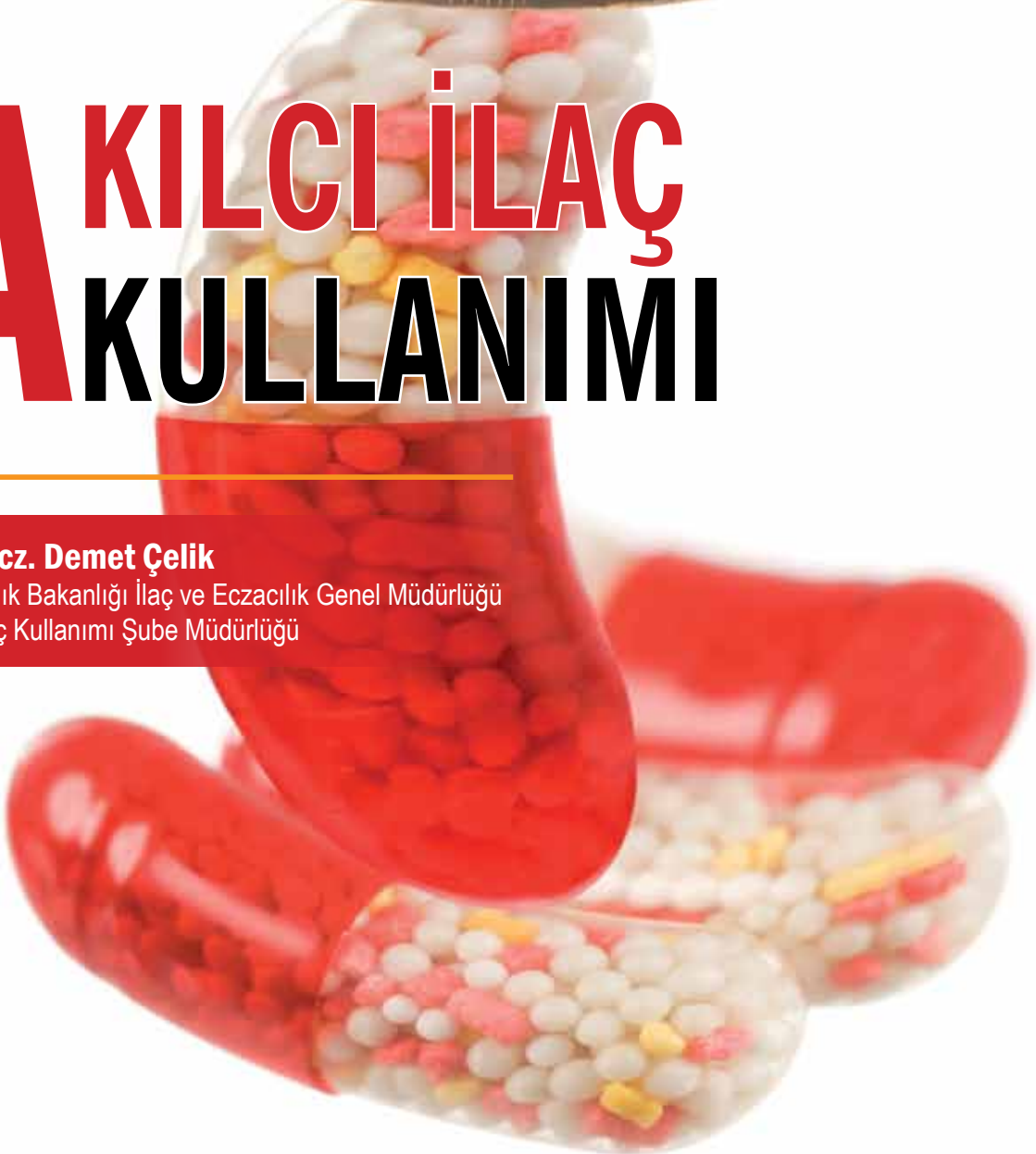

A KILCI İLAÇ KULLANIMI

Uzm. Ecz. Demet Çelik

T.C. Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü
Akılcı İlaç Kullanımı Şube Müdürlüğü

Abstract

Unnecessary and wrong use of drugs is still a serious problem affecting treatment costs and public health in both our country and the rest of the world. Thus, training and raising awareness of health professionals and public on rational drug use is very important.

Rational use of medicines requires that "patients receive medications appropriate to their clinical needs, in doses that meet their own individual requirements, for an adequate period of time, and at the lowest cost to them and their community".

Irrational use of medicines is a major problem worldwide. World Health Organization (WHO) estimates that more than half of all medicines are prescribed, dispensed or sold inappropriately, and that half of all patients fail to take them correctly. The overuse, underuse or misuse of medicines results in wastage of scarce resources and widespread health hazards. Examples of irrational use of medicines include use of too many medicines per patient (poly-pharmacy); inappropriate use of antimicrobials, often in inadequate dosage, for non-bacterial infections; over-use of injections when oral formulations would be more appropriate; failure to prescribe in accordance with clinical guidelines; inappropriate self-medication, often of prescription-only medicines; non-adherence to dosing regimes.

Department of Rational Drug Use was established in order to extend principles of rational drug use throughout the country in 2010.

The main objectives of the rational drug use plans are raising awareness of public and health professionals and providing information to them on this issue.

Strategies are needed to activate the utilization of resources considering the continuous increase of health expenditures based on demographic, social and economic reasons. Projects to be carried out will provide not only savings on health expenditures but also a positive public health development. Responsible people in this field shall have sufficient knowledge and opinion to develop understanding of rational drug use.

For tracking all activities and sharing training materials and videos on rational drug use, www.akilcilac.gov.tr web site was prepared for public and health professionals.

Tüm dünyada yanlış, gereksiz, etkisiz ve yüksek maliyetli ilaç kullanımı çeşitli boyutlarda sorunlara neden olmaktadır. Bu etkiler arasında morbidite ve mortalitede artış, ilaçların yan etki riskinin artması, parasal kaynakların yanlış tüketilmesiyle sonuçta temel ilaçlara bile ulaşılabilirliğin azalması, tedavi maliyetlerinin daha da yükselmesi, acil ve temel ilaçlara karşı gelişebilecek dirence bağlı olarak tedavinin ekonomik ve sosyal maliyetinin artması sayılabilir. Bu nedenlerden dolayı dünyada çeşitli çözüm yolları üretilmeye, geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda dünyada "akılcı ilaç kullanımı" çalışmaları başlatılmıştır. Akılcı ilaç kullanımı konusunda, Türkiye'de Sağlık Bakanlığı'nca ilk çalışmalar 1992 yılında başlatılmıştır. Kurumsallaşma yönünde önemli bir adım olarak da 12 Ekim 2010 tarihinde İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü bünyesinde "Akılcı İlaç Kullanımı Şube Müdürlüğü" kurulmuştur.

Nairobi'de 1985 yılında yapılan Dünya Sağlık Örgütü toplantısında, akılcı ilaç kullanımı tanımı, "Kişilerin klinik bulgularına ve bireysel özelliklerine göre uygun ilaca, uygun süre ve dozda, en düşük maliyette ve kolayca ulaşabilmeleri" olarak yapılmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre, dünya genelinde tüm ilaçların yaklaşık %50'si uygun olmayan şekilde reçetelenmekte, satılmakta veya uygulanmaktadır. Tüm hastaların yarısından fazlası da ilaçlarını doğru şekilde kullanamamaktadır.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) 2011 sağlık verilerine göre 2009 yılında gayri safi yurt içi hasıladan sağlığa ayrılan pay üye ülkelerde ortalama %9,5 olarak bildirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde bu oran %17,4; İngiltere'de %9,8 iken Türkiye'nin 2009 yılı verisi

bildirilmemiş olup 2008 yılına ait verisi %6,1 olarak yer almaktadır. Yine aynı kaynakta 2009 yılında kişi başına düşen sağlık harcamaları üye ülkelerde ortalama 3.223; ABD’de 7.960; İngiltere’de 3.487 iken Türkiye’nin 2009 yılı verisi bildirilmemiş olup 2008 yılına ait verisi 902 dolar olarak yer almaktadır (OECD Health Data 2011).

Uluslararası İlaç Araştırma servisinin (*Information Medical Statistics-IMS*) 2010 yılı verilerinden yararlanılarak ilaçların anatomik terapötik ve kimyasal sınıflandırılmasına göre (*Anatomical Therapeutic Chemical-ATC*) kutu bazında satış sayısı sıralaması ve maliyet sıralaması yapılmıştır. Kutu bazında satış sayısı sıralaması yapıldığında, sindirim sistemi-metabolizma ilaçları (226.479,339 TL), solunum sistemi ilaçları (225.593,377 TL) ve antienfektif ilaçlar (223.775,601 TL) ilk üçte yer alırken; maliyet değerlendirmesi yapıldığında antienfektif ilaçlar (2.215.529,632 TL), sindirim sistemi-metabolizma ilaçları (2.112.972,993 TL) ve kardiyovasküler sistem ilaçları (1.817.350,371 TL) ilk üçte yer almaktadır.

Sosyal Güvenlik Kurumu ve kamu 2008-2010 yılları eczane provizyon sistemi reçete analizleri değerlendirildiğinde, toplam reçete sayısının 2008 yılında 302.412, 2009 yılında 327.00, 2010 yılında ise 306.461 adet olduğu tespit edilmiştir. Fatura tutarlarının ise, 2008 yılında 13.046.556 TL, 2009 yılında 16.005.392 TL ve 2010 yılında 14.897.455 TL olduğu görülmektedir. Reçete başı ortalama maliyet 2008 yılında 43.14 TL, 2009 yılında 48.95 TL, 2010 yılında ise 48.61 TL olarak belirtilmiştir (Mayıs 2011 Aylık İstatistik Bülteni SGK Yayın No:13).

Bir endikasyon için uygun ilaç, etkililik, güvenlik, uygunluk ve maliyet kriterleri dikkate alınmışsa akılcı olarak seçilebilir. Hangi ilacın kullanılacağına karar veren hekim, ilacı uygun şartlarda sağlayan eczacı ve ilacı uygulayan hemşire veya hasta/hasta yakını, akılcı ilaç kullanımının sağlanmasında sorumluluk sahibi taraflardır.

Akılcı ilaç kullanımı, öncelikli olarak halkın sağlığını ve toplumun çıkarını gözetir. Akılcı ilaç kullanımının sağlanmasında dikkat edilmesi gereken hususlar aşağıdaki başlıklar halinde sıralanabilir.

- Öncelikle hastanın probleminin tanımlanması, yani hekim tarafından doğru teşhisin konulması gerekmektedir. Buna paralel olarak, ilaçlı veya ilaçsız, etkili ve güvenilir tedavinin tanımlanması, eğer ilaçla tedavi uygulanacaksa uygun ilaçların seçimi, her bir ilaç için uygun dozun ve uygulama süresinin belirlenmesi ve uygun reçetenin yazılması basamakları izlenmelidir. Bu aşamada onaylanmış, güncel tanı ve tedavi kılavuzları esas alınmalıdır.
- Kullanılmakta olan ve en son kullanılan ilaçlar, hastanın alerjik durumları sorgulanmalı ve hasta tarafından belirtilmelidir.
- İlaçların nasıl, hangi dozda, hangi sıklıkta (günde 2 defa/3 defa), ne kadar süre (kaç gün) kullanılacağı ve hangi koşullarda saklanacağı hastaya tam olarak anlatılmalı ve hasta/hasta yakını tarafından eksiksiz olarak uygulanmalıdır.
- Hasta/hasta yakını ilacın olası yan etkileri, ilacın besin ve ilaç etkileşimleri konusunda bilgilendirilmelidir. Bu durum hasta/hasta yakını tarafından da sorgulanmalıdır.
- Kullanma talimatında belirtilmediği sürece ilaçlar buzdolabında saklanmamalıdır. Uygun olmayan saklama koşullarında ilaçların kimyasal yapılarında bozulma olabileceği yani etkisini kaybedebileceği, hatta istenmeyen etkilerin ortaya çıkabileceği, zehirlenmelerin oluşabileceği unutulmamalıdır.
- Soğuk zincir koşullarında (+2-8 °C) saklanması gereken ilaçlar kesinlikle buzlukta saklanmamalıdır ve dondurulmamalıdır.
- Hamilelik ve emzirme döneminde, çocuklarda, yaşlılarda, böbrek ve karaciğer yetmezliği olan hastalarda, kronik hastalığı olanlarda, ilaç alerjisi öyküsü olanlarda ilaç kullanımı konusunda daha dikkatli olunmalıdır.
- Eğer hasta hamileyse, hamile kalmayı planlıyorsa veya emziriyorsa ve ilaç kullanımı söz konusuysa, bunu mutlaka hekime ve eczacıya belirtmelidir.

- İlaçlar hekime veya eczacıya sormadan; çiğnenerek, kırılarak, bölünerek veya suda çözümlenerek kullanılmamalıdır.
- İlaçlar çocukların göremeyeceği, ulaşamayacağı yerlerde, ışıktan ve nemden korunarak ve ambalajında saklanmalıdır.
- İlaç, hekim tarafından önerilen süre boyunca kullanılmalıdır. İlaç kullanımı yarıda kesilmemeli, hekime danışmadan doz değişikliğine gidilmemelidir.
- Doz atlamamaya ve ilacı her gün aynı saatlerde almaya özen gösterilmelidir.
- Herhangi bir ilaç veya vitamin, ilaç dışı gıda takviyesi ve bitkisel ürün gibi bütün ürünler kullanılmadan önce hekime ve eczacıya danışılmalıdır.
- Kesilmiş veya açılmış ambalajlar satın alınmamalı, son kullanma tarihi geçmiş olan ilaçlar kesinlikle kullanılmamalıdır.

Sağlık harcamalarının demografik, sosyal ve ekonomik nedenlere bağlı olarak sürekli şekilde arttığı dikkate alındığında kaynak kullanımını etkin kılacak stratejilerin gerekliliği açıkça görülmektedir. Toplumsal farkındalık oluşturulması ve hem sağlık çalışanlarının hem de halkın bu konuda bilgi sahibi olmasının sağlanabilmesi gerekmektedir.

Bu amaçla, belirlenmiş logo ve sloganların kullanıldığı, akılcı ilaç kullanımına yönelik tüm faaliyetlerin takibine olanak sağlayacak, her türlü eğitim modülü ve dokümanın paylaşılacağı, doğru ilaç kullanımını artırmak için bilgilendirmelerin, videoların yer aldığı hem sağlık çalışanları hem de halka yönelik hizmet vermekte olan bir web sitesi oluşturma gereği duyulmuş ve www.akilciilac.gov.tr web sitesi hazırlanmıştır.

Akılcı ilaç kullanımı, ilacın üretiminden imhasına kadar birçok aşamayı kapsamaktadır. Bu anlamda, yürütülecek projeler ile ülkemizin sağlık harcamalarında tasarruf sağlanırken, ulusal kamu sağlığının olumlu yönde gelişmesinin sağlanabileceği düşünülmektedir.